

Konserwatyzm

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film 1](#)
- [Film 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Russell Kirk, *Konserwatywny umysł. Od Burke'a do Eliota*, Washington D.C. 1994, s. 9.
- Źródło: Michael Joseph Oakeshott, *Racjonalizm w polityce*, [w:] tegoż, *Wieża Babel i inne eseje*, Warszawa 1999, s. 31.

- Źródło: Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002, s. 82.
- Źródło: Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002, s. 71.
- Źródło: Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002, s. 72.
- Źródło: Edmund Burke, *Rozważania o rewolucji we Francji*, Kraków 1994, s. 113.
- Źródło: Edmund Burke, *Rozważania o rewolucji we Francji*, Kraków 1994, s. 255.

Konserwatyzm

Gubernator Alabamy George Wallace blokujący dwójce czarnoskórych młodych ludzi, Vivian Malone Jones i Jamesowi Hoodowi, wejście do Uniwersytetu Alabamy. Jones i Hood chcieli studiować na uczelni, do której uczęszczali wyłącznie biali studenci, 1963 r.

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Inne spojrzenie**”.

W większości krajów na świecie działają partie o profilu konserwatywnym. Odwołują się one do niejednorodnej ideologii politycznej, która powstała pod koniec XVIII wieku. Konserwatyści – w początkowej fazie – krytykowali rewolucję francuską i powiązane z nią idee liberalne, a od końca XIX wieku występują przeciwko dużo bardziej radykalnym doktrynom socjalistycznym. Choć konserwatyzm bardzo się zmieniał przez ponad dwa stulecia swojego funkcjonowania, to jednak pewne elementy są w nim stale obecne. Przede wszystkim jest to szacunek do tradycji jako fundamentu ładu społecznego.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, czym jest państwo według konserwatystów.
- Scharakteryzujesz cele społeczne, jakie powinno realizować państwo konserwatywne.
- Przeanalizujesz konserwatyzm brytyjski i amerykański.

Przeczytaj

Państwo jako organizm

Konserwatywna filozofia polityczna wychodzi z całkiem odmiennych niż liberalizm założeń. Liberalizm, zwłaszcza lewicowy, zapewnia całościową wizję porządku społecznego i politycznego, konserwatyzm zaś jest zawsze zdeterminowany czasem, miejscem i okolicznościami. Nie próbuje za pomocą jasnych i racjonalnych reguł obejmować wszystkich aspektów ludzkiej egzystencji, podkreślając przez to swój antyideologiczny charakter.

Zupełnie inna od liberalnej jest konserwatywna wizja genezy państwa. Dla niektórych konserwatystów, aksjologicznie zakorzenionych w tradycji chrześcijańskiej, państwo jest wynikiem boskiej interwencji, instytucją, której zadaniem jest realizacja wspólnego celu leżącego poza doczesnością. Inni konserwatyści postrzegają państwo jako wynik historycznego rozwoju określonej wspólnoty politycznej; rozwoju, w toku którego zostają ukształtowane reguły jego funkcjonowania.

Niezależnie jednak od tych różnic wszyscy konserwatyści traktują państwo jako byt zastany, efekt ewolucji, długiego trwania, wspólnotę pokoleń przeszłych, teraźniejszych i przyszłych, połączonych wspólną tradycją i kulturą. Skoro tak, to odrzucają liberalny [woluntaryzm](#), pozwalający mocą ludzkiego rozumu dowolnie kształtować państwo i jego instytucje. Każde pokolenie jest odpowiedzialne przed przodkami za to, co uczyniło z ich dziedzictwem oraz przed swymi następcami za to, co pozostawi im w spadku. Społeczeństwo nie jest zatem jedynie sumą autonomicznych bytów mogących dowolnie kształtować relacje z innymi, abstrahując od obowiązków, które nakłada na nie wspólnota. To organizm, w którym każdy pełni przeznaczoną mu funkcję.

Jak napisał, uważany za twórcę [konserwatyzmu](#), brytyjski polityk i myśliciel Edmund Burke:

((Edmund Burke

Rozważania o rewolucji we Francji

Państwa nie wolno uważać za nieróżniące się niczym od spółki do handlu pieprzem i kawą, perkalem lub tytoniem czy innym małym znaczącym towarem, którą

zawiazuje się z racji błahego,
przejęciowego interesu i rozwiązuje
na każde życzenie stron.

Źródło: Edmund Burke, *Rozważania o rewolucji we Francji*,
Kraków 1994, s. 113.

Nie powinno ono służyć interesom wąskiej grupy,
lecz dobru i cnotcie wszystkich obywateli.
Konserwatyzm nie posługuje się bowiem liberalną
koncepcją abstrakcyjnej, wyrwanej ze
społecznego kontekstu jednostki. Zamiast niej
interesuje go konkretny człowiek, żyjący
w konkretnej wspólnocie, która określa, kim jest,
jego moralną konstytucję, uprawnienia
i obowiązki. Ludzkość jest abstraktem, terminem
bez desygnatu, konkretne jest społeczeństwo
określone przez tradycję, kulturę i wyznawane
wartości.

Jednocześnie konserwatyści odrzucają samą liberalną koncepcję państwa, którego rola jest
ograniczona do stworzenia warunków dla niezależnie działających jednostek. Państwo –
według nich – nie może być neutralne w sprawach moralnych, ale powinno kształtować
nawyki społeczne w duchu tradycyjnie pojmowanej sprawiedliwości. Wychowanie
obywateli i troska o cnotę nie są w świetle konserwatyizmu jedynie prywatnymi sprawami.
Oznacza to również pozytywny stosunek konserwatystów do religii jako czynnika
wzmacniającego ład społeczny.

Konserwatywne pojęcie wolności

Wolność to nie abstrakcyjne uprawnienie naturalne, lecz zawsze konkretne wolności
wynikające z tradycji politycznej wspólnoty. To w tym kontekście Burke pisał, że wolność
można tylko odziedziczyć.

((Edmund Burke

Rozważania o rewolucji we Francji

[Wolność bez cnoty] jest szaleństwem, występkiem i głupotą –
pozbawionym wędzideł i granic.

Źródło: Edmund Burke, *Rozważania o rewolucji we Francji*, Kraków 1994, s. 255.

Skoro państwo jest bytem metafizycznym, niezależnym od indywidualnego rozumu, to nikt
nie może dowolnie go zmieniać i kształtować. Ludzki rozum jest zbyt słaby i ułomny, by

Edmund Burke, żył w latach 1729–1797
Źródło: domena publiczna.

objąć ogrom procesów zachodzących w społeczeństwie, a skoro tak, to nie wolno dostosowywać państwa do przyjętych apriorycznie racjonalnych założeń.

Każda taka próba musi skończyć się niepowodzeniem lub doprowadzić do tyranii dezintegrującej zastany i uświęcony długim trwaniem porządek. Stąd wrogość konserwatystów wobec wszelkich rewolucyjnych prób zmiany porządku politycznego, wrogość wobec ideologii, które próbują stworzyć doskonały i szczęśliwy ład.

Konserwatyści są przekonani, że wszelkie takie próby z góry skazane są na niepowodzenie, czego doskonały przykład stanowią dla nich wydarzenia rewolucji francuskiej, nazistowskich Niemiec czy bolszewickiej Rosji. Z tego też względu konserwatyści często są niechętni wobec integracji europejskiej, dostrzegając w niej kolejną próbę realizacji utopijnego oświeceniowego projektu na gruzach państw narodowych. Natomiast polityka w ujęciu konserwatywnym to przede wszystkim sfera działań praktycznych, rozwiązywanie konkretnych problemów w duchu odpowiedzialności za trwałość wspólnoty politycznej.

Namysł reformatora

Według konserwatystów zmiany są konieczne, lecz entuzjastom rewolucjonistów przeciwstawiają oni namysł reformatora. Uważają, że zmiany mogą zachodzić tylko na drodze ewolucji – powolnego procesu. Wiedzy czysto technicznej, którą posługuje się lewica, przeciwstawiają wiedzę praktyczną, której nie można się nauczyć inaczej niż przez „(...) ciągły kontakt z kimś, kto ją bez ustanku praktykuje”¹.

Wiedza ta – opierająca się na tradycji, zwyczaju, uświęconych przez historię sposobach postępowania – daje w konkretnym przypadku lepsze odpowiedzi niż proponowane przez racjonalistów.

((Russell Kirk

Konserwatywny umysł. Od Burke'a do Eliota

Nawyk, konwencja i stary przepis chronią człowieka zarówno przed anarchicznym impulsem, jak i przed pragnieniem władzy radykała.

Źródło: Russell Kirk, *Konserwatywny umysł. Od Burke'a do Eliota*, Washington D.C. 1994, s. 9.

Ustrój polityczny jest więc zaszłością zestawioną z potrzebami określonego czasu i miejsca. Nie ma jednego, doskonałego wzorca zachowań, jednego doskonałego ustroju, jednej recepty na problemy społeczne.

Roger Scruton

“ *Co znaczy konserwatyzm*

Konserwatyści traktują konstytucję jako odziedziczoną zasadę życia państwa, państwo zaś nie jako strażnika jedności społecznej, lecz jej wyraz.

Źródło: Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002, s. 72.

Państwo, będąc wynikiem historycznego rozwoju, winno stać na straży tradycji, której jest instytucjonalizacją. Bez niego „(...) człowiek nie jest ani wolny, ani niewolny, lecz żyje jak koczownik w anarchistycznej komunie, w wiecznym złudzeniu wolności”².

Dlatego konserwatyści znacznie różnią się w odniesieniu do kwestii ustrojowych, zależą one bowiem od tradycji politycznej, w której funkcjonują. Jedni, jak francuscy i niemieccy konserwatyści z XVIII i XIX w., byli zdecydowanymi zwolennikami tradycyjnej monarchii. Inni, jak Burke, opowiadali się za ustrojem mieszanym, będącym połączeniem monarchii, arystokracji i demokracji. W każdym razie wielką nieufnością darzą oni procedury demokratyczne, które zamiast rozsądku i cnoty politycznej preferują jedynie arytmetyczną większość. Utożsamiają również „siłę” państwa z silnym monarchą. Dlatego Roger Scruton jest zwolennikiem monarchii i *Izby Lordów*, które ograniczają wszechwładzę pochodzącej z wyboru *Izby Gmin*.

“ Roger Scruton

Co znaczy konserwatyzm

(...) stąd jeśli proces demokratyczny ma być racjonalny, to musi rozgrywać się w kontekście instytucji i procedur, które udzielają głosu nieobecny pokoleniom.

Źródło: Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002, s. 82.

Państwo w filozofii konserwatywnej, jako instytucja pożądana i konieczna, ma wszakże wąsko zakreślony zakres oddziaływania. Wiąże się to ze szczególnym konserwatywnym stosunkiem do własności prywatnej.

Konserwatyści zawsze stali na gruncie ochrony własności prywatnej, zwłaszcza ziemskiej – łączącej ludzi ze wspólnotą polityczną i kulturową, a także – w miarę możliwości – nieskrępowanej działalności gospodarczej.

W przeciwieństwie jednak do tradycji liberalnej, gdzie własność jest celem samym w sobie, to dla konserwatystów rodzi ona określone obowiązki wobec bliźnich. Dodatkowo własność daje poczucie bezpieczeństwa i powoduje chęć przestrzegania prawa u osób, które coś posiadają. Właściciel powinien tak z niej korzystać, aby oprócz korzyści indywidualnej przynosiła także korzyści wspólnocie. Jest to zobowiązanie o charakterze moralnym, dlatego konserwatystom bliska jest troska o los najbiedniejszych członków społeczeństwa.

Cele społeczne

Państwo, oprócz bezpieczeństwa, powinno także realizować cele społeczne, lecz raczej nie za pomocą administracyjnej dystrybucji, lecz upowszechnienia własności prywatnej wzmacniającej niezależność i samodzielność członków wspólnoty.

Rolą państwa jest urzeczywistnianie idei dobra wspólnego, troska o wszystkich członków społeczeństwa. Umacnia ono także rodzinę, będącą przedmiotem szczególnej troski konserwatywnego państwa. Jest to bowiem najważniejsza i podstawowa wspólnota, w której dokonuje się proces wychowania i socjalizacji, wykształcenia podstawowych wzorców zachowań. Założenia te były przez partie konserwatywne realizowane w rozmaity sposób.

Na sposób brytyjski i po amerykańsku

W latach 80. XX wieku dwójka przywódców – Ronald Reagan (prezydent USA w latach 1981–1989) i Margaret Thatcher (premier Wielkiej Brytanii w latach 1979–1990) – podjęła się próby obrony konserwatywnych wartości w odwołaniu do tradycji wolnorynkowej.

Było to możliwe dzięki problemom gospodarczym, które dotknęły państwa zachodnie w latach 70. z powodu rozrostu biurokracji i zwiększenia interwencjonizmu państwowego.

Ich program polityczny i gospodarczy, łączący wątki konserwatywne i liberalne, doprowadził do zredefiniowania konserwatywnego *credo* i umożliwił skuteczne przeciwstawienie się propozycjom lewicy.

Polegał na odrzuceniu interwencjonizmu państwowego, poparci wolności politycznej i gospodarczej, afirmacji tradycji i patriotyzmu. Ich ideałem było silne, lecz ograniczone państwo, stojące na gruncie takich tradycyjnych wartości, jak kulturowe i moralne dziedzictwo chrześcijaństwa, wolny rynek, wolność osobista i własność prywatna.

Ronald Reagan (1911–2004)

Źródło: domena publiczna.

Państwo zatem winno stronić od funkcji gospodarczo-organizatorskiej, ograniczając się jedynie do wspierania warunków sprzyjających działalności gospodarczej, gwarantując wolny dostęp do rynku, chroniąc własność prywatną i pewność obrotu. Wszelkie działania polegające na

Margaret Thatcher (1925–2013)

Źródło: domena publiczna.

nacjonalizacji, tworzeniu i prowadzeniu przedsiębiorstw państwowych oraz **reglamentacji** rynku powinny być wyeliminowane lub ograniczone do minimum.

Podobnie rzecz ma się z funkcjami socjalnymi państwa. Konserwatyści wierzą bowiem, że w dużej części działalność tego typu powinna być pozostawiona inicjatywie prywatnej, a państwo winno wkraczać tylko tam, gdzie jest to niezbędne dla realizacji celów społecznych. Realizacja tych celów powinna być finansowana z podatków, jednak ich wysokość nie może być uzależniona od potrzeb państwa, lecz od możliwości płatników. Wynika stąd postulat ograniczenia państwowego **fiskalizmu**.

Państwo jednak powinno prowadzić aktywną działalność kulturalno-wychowawczą, promując

wiedzę o zdobyczach zachodniej cywilizacji, dumę z dziedzictwa kulturowego i politycznego danego narodu oraz wzorce społecznych zachowań gwarantujących spójność i byt wspólnoty.

Rządy Ronalda Reagana i Margaret Thatcher pokazały jeszcze inny istotny aspekt konserwatyzmu XX wieku - **antykomunizm**. W latach 80., po dekadzie odprężenia, nastąpił powrót do zimnowojennej rywalizacji. Konserwatyści byli rzecznikami ostrego kursu wobec ZSRS, co oznaczało m.in. wzrost nakładów na armię. Taka polityka z jednej strony miała na celu umocnienie politycznego znaczenia państw zachodnich, którymi rządzą konserwatywni politycy, a z drugiej – obronę tradycyjnych instytucji społecznych przed komunizmem. Ten był bowiem przez rzeczników konserwatyzmu traktowany jako fundamentalne zagrożenie dla wartości świata zachodniego.

Słownik

fiskalizm

(z łac. *fiscus* – pojemnik z wikliny do przechowywania pieniędzy); polityka państwa polegająca na zwiększaniu istniejących i nakładaniu nowych podatków w celu zwiększenia wpływów do budżetu

Izba Gmin

izba niższa brytyjskiego parlamentu, której członkowie wybierani są w wyborach powszechnych

Izba Lordów

izba wyższa brytyjskiego parlamentu, której członkostwo jest dziedziczne, wynika z pełnionej funkcji lub pochodzi z nadania monarchy

konserwatyzm

(z łac. *conservare* – zachowywać); doktryna głosząca hasła obrony porządku społecznego oraz umacniania tradycyjnych wartości, takich jak: religia, naród, państwo, rodzina, hierarchia, autorytet; konserwatyści dążą do obrony starego porządku ze względu na przekonanie o ewolucyjnym, a nie rewolucyjnym charakterze zmian kulturowo-politycznych

reglamentacja

ograniczenie wolnego obrotu pewnymi dobrami lub towarami, spowodowane przeważnie niedostatkami tych dóbr lub towarów i koniecznością ich racjonowania; zjawisko typowe dla gospodarki okresu wojennego i tuż po wojnie, a także, w różnych formach, dla gospodarek państw socjalistycznych

woluntaryzm

(z łac. *voluntas* – wola); zespół poglądów szczególnie akcentujących rolę woli w etyce i życiu ludzkim

Film 1

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią dr. Krzysztofa Kowaluka i zastanów się, czym konserwatyzm Josepha de Maistre różni się od konserwatyizmu współczesnego.

Polecenie 2

Poszukaj informacji na temat ultramontanizmu.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D1FkWnyN9>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału z wypowiedzią wypowiedzią doktora Krzysztofa Kowaluka dotyczącą konserwatyizmu Josepha de Maistre.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, dlaczego Joseph de Maistre opowiadał się za monarchią absolutną.

Ćwiczenie 2

Rozstrzygnij, czy, według Josepha de Maistre, edukacja może przyczynić się do naprawy moralności członków społeczeństwa. Odpowiedź uzasadnij.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:

Film 2

Polecenie 1

Zapoznaj się z wypowiedzią dr. Krzysztofa Kowaluka i wyjaśnij, dlaczego konserwatyści określani są mianem tradycjonalistów.

Polecenie 2

Zastanów się, czym konserwatyzm różni się od neokonserwatyzmu.

Trwa wczytywanie danych...

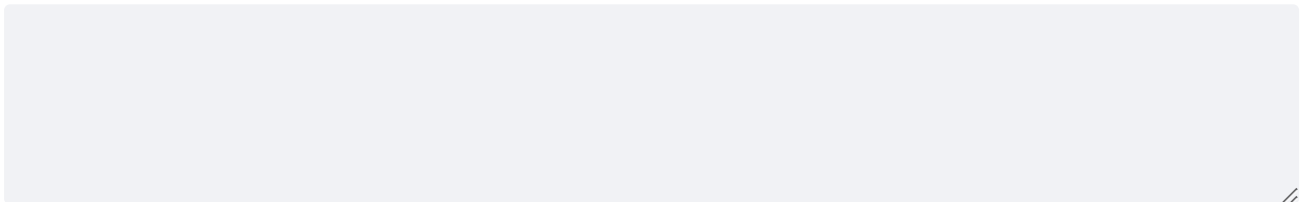
Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dxl4wOheH>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Konserwatyzm 2.0.

Ćwiczenie 1

Scharakteryzuj stosunek amerykańskich konserwatystów do wolnego rynku.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, jak się zmienił stosunek europejskich konserwatystów do demokracji.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Ćwiczenie 5

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Konserwatyści są negatywnie nastawieni do integracji europejskiej.	☐	☐
Dla konserwatystów państwo jest bytem zależnym od indywidualnego rozumu.	☐	☐
Konserwatyści mają wrogie nastawienie wobec ideologii, które próbują stworzyć doskonały i szczęśliwy ład.	☐	☐
Zdaniem konserwatystów społeczeństwo jest sumą autonomicznych bytów, mogących dowolnie kształtować relacje z innymi, abstrahując od obowiązków, które nakłada na nie wspólnota.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autorka: Dorota Czarny

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Konserwatyzm

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

6) porównuje założenia myśli liberalnej i konserwatywnej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest państwo według konserwatystów;
- charakteryzuje cele społeczne, jakie powinno realizować państwo konserwatywne;
- analizuje konserwatyzm brytyjski i amerykański.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów;
- analiza tekstu źródłowego;
- drzewo decyzyjne;
- dyskusja;

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- kostka mentalna.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- flipcharty i markery;
- pudełko na pytania.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

1. Uczniowie w domu zapoznają się z dwoma zamieszczonymi w e-materiale filmami, w celu aktywnego uczestnictwa w lekcji i przygotowują 3 pytania, które zapisują na oddzielnych kartkach.

Faza wstępna

1. Uczniowie wrzucają do przygotowanego pudełka kartki z pytaniami potrzebnymi do przeprowadzenia quizu, które zostały przygotowane w domu. Następnie nauczyciel przedstawia temat i cele lekcji.

2. Nauczyciel prosi, aby uczniowie podali swoją definicję konserwatyzmu. Najciekawsze i najtrafniejsze zapisywane są na tablicy. Z przedstawionych wspólnie pomysłów układają znaczenie pojęcia.

3. Prowadzący dzieli klasę na grupy 5–6 osobowe.

Faza realizacji

1. Nauczyciel wyznacza czas, w którym grupy pracują na treściach zawartych w e-materiale, starając się wypisać cele i wartości konserwatyzmu oraz wskazać możliwe pozytywne i negatywne skutki realizacji w praktyce postulatów konserwatystów.

2. Po wyznaczonym czasie osoby reprezentujące grupy przedstawiają swoje pomysły. Uczniowie mogą zadawać pytania prelegentom, weryfikować i uzupełniać informacje.

3. W kolejnym kroku prowadzący wspólnie z uczniami ustala kryterium punktowania i oceny za odpowiedzi z quizu (gra na czas). Wybrana osoba losuje pytania z pudełka dla poszczególnych grup i dba o prawidłowy przebieg gry.

4. Gdy grupy wyczerpią wszystkie przygotowane pytania (lub skończy się czas), następuje podsumowanie i ocena uczniów według ustalonego wcześniej kryterium.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie w parach wykonują wskazane przez nauczyciela ćwiczenia, a następnie konsultują swoje rozwiązania z inną parą uczniów i ustalają jedną wersję odpowiedzi.

2. Nauczyciel jako podsumowanie lekcji rzuca kostkę do jednego z uczniów i prosi go o udzielenie odpowiedzi na pytanie, które na niej zobaczył.

Napisy na ściankach kostki:

1. Czego jeszcze chcesz się dowiedzieć na ten temat?
2. Jak, twoim zdaniem, najlepiej nauczyć kogoś tego tematu?
3. Co z tego tematu jest dla ciebie ważne?
4. Co z tego tematu zaskoczyło cię na lekcji?
5. Co z tego tematu powinniśmy zapamiętać?
6. ?

Jeśli wypadnie znak zapytania, uczeń sam wybiera pytanie, które chciałby zadać. Następnie uczeń odrzuca kostkę do następnej osoby.

3. Nauczyciel podsumowuje zajęcia, przekazując informację zwrotną na temat pracy poszczególnych zespołów oraz wyjaśnia uczniowskie wątpliwości.

Praca domowa:

Uczniowie samodzielnie wykonują notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące konserwatyzmu.

Wykonanie pozostałych ćwiczeń z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

Edmund Burke, *Rozważania o rewolucji we Francji*, Kraków 1994.

Racjonalizm w polityce, [w:] Michael Joseph Oakeshott, *Wieża Babel i inne eseje*, Warszawa 1999.

Roger Scruton, *Co znaczy konserwatyzm*, Poznań 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Oba filmy można wykorzystać jako inspiracje do samodzielnego przygotowania własnej prezentacji multimedialnej, która zostanie przedstawiona w fazie realizacji.